

iz XVI i XVII stoljeća. Među njima se osobito zapažaju balade koje govore o odnosu malograđana prema patricijskom i feudalnom plemstvu te pjesme osiromašenih ali borbenih obrtničkih pomoćnika iz XVIII i XIX stoljeća.

Dalje nalazimo pjesme tkalaca, rudara i drugih radničkih borbenih skupina iz XIX stoljeća. U posljednjem su odsjeku pjesme vojnika, radnika i utamničnika iz XVIII i XIX st. u kojima se ponajviše pjeva protiv vojne službe i rata uopće.

U drugom su svesku, u pet odsjeka, iznesene pjesme iz političke borbe za jedinstvu i slobodu Njemačke koje su nastale između god. 1816. i 1847. Za njima slijede pjesme iz revolucije od 1848/49, prilozima političkoj i radničkoj narodnoj pjesmi nastaloj u razdoblju od 1850—1914, pjesme protiv rata i politike izgladnjavanja u prvom svjetskom ratu te konačno pjesme iz borbe protiv reakcije i fašizma iz perioda 1918—1933.

O sadržajima tih pjesama dovoljno govore i naslovi pojedinih odsjeka — no valja ih pročitati redom da bi se zapazila originalnost njihovih konstrukcija, jednostavan, ali izražajan jezik te duhovitost koja izvire gotovo iz svakoga stiha. Naročito ljupko i melodiozno zvone, npr., stihovi pastirskih pjesama.

Promatrajući pak njihove muzičke osobine, zapažamo odmah da se u toj zbirci nalazi pravo bogatstvo napjeva — počevši od onih arhaičnih, punih blage jednostavnosti — do onih široko komponiranih melodija punih smjelih modulacija. Sve su to tipični njemački motivi s malo tuđih utjecaja. Katkad nam se, doduše, čini da u nekoj od njih čujemo prizvuk Volge-Volge, Marseljeze ili koje naše stare kadence. Ti su slučajevi doduše rijetki, ali nas ipak ne smiju iznenaditi — pjesme ne poznaju granica.

Ovaj opus W. Steinitza valja istaknuti kao djelo velike vrijednosti koje može služiti ne samo kao uzor nego i kao pobuda za stvaranje slične zbirke naših narodnih pjesama.

Zvonko Lovrenčević

E. M. MELETINSKI, PROISHOŽDENIE GEROIČESKOGO EPOSA (RANNIE FORMY I ARHAIČESKIE PAMJATNIKI). Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR, Institut mirovoj literatury, Moskva 1963.

U nekoliko poglavlja ove monografije autor je težište svojih razmatranja stavio na proučavanje teorije i historije drevnoga junačkog epa. U knjizi se opširno raspravlja i o različitim oblicima i drevnim spomenicima junačkog epa.

U prvom poglavlju Meletinski nas upoznaje s mnogim suvremenim teorijama o podrijetlu epa osvrćući se na radove K. i M. Chadwicka, Bowrea, Waisa, Raglana, Autrana, Dumézila, Carpentera, de Vriesa, Panzera, Lorda, Baudouina, Veselovskog, Proppa, Putilova, Zirmunskog i drugih. Autor ističe da su spomenici ove vrste dragocjeni dio kulturnog naslijeđa naroda, jer historija nacionalne literature počinje epom a junačke epopeje obično pripadaju usmenim pjesničkim obrascima te vrste. Ako je objašnjenje geneze pojedinog epa važno za razumijevanje putova formiranja nacionalne literature, onda je istraživanje podrijetla i ranijih oblika junačkog epa u cjelini najvažniji problem u izučavanju »prehistorije« svjetske literature — kaže Meletinski. U tom pravcu on i razmatra drevne heroje i sižeje arhaičnih epskih spomenika. Autor smatra da korijene epskog stvaranja treba tražiti u najstarijim etapama razvitka folkloru. On je također uvjeren da prazniričnici, religiozne legende i dinastijske kronike, nego narodni ep pretklasno društva i da je uz tradiciju folkloru prvobitnoga društvenog uređenja vezano ne samo čuvanje sižejskih elemenata nego i formiranje samih epskih ideala, posebne epske harmonije koja predstavlja neponovljivu ljepotu herojskog epa. U analizi folklornog naslijeđa prvobitnoga društvenog uređenja u arhaičnim obrascima junačkog epa, posebno se uspoređuje junački ep s mitološkim epom, nastavljajući tako istraživanja V.M. Zirmunskoga, V. J. Proppa i drugih sovjetskih učenjaka.

Uvodno poglavlje govori o prvobitnim izvorima epa. Naglašujući složenost obradbe problema, autor nizom primjera ukazuje na izvore i začetke junačkog epa u pretklasnom društvu, ističući dva oblika epskog stvaralaštva — na legendama o junacima i najstarijim »bogatirskim« pričama.

Drugo, glavno poglavlje govori o arhaičnom junačkom epu i predstavlja pokušaj analize prvobitnoga folklornog naslijeđa i najstarijeg sloja u arhaičnim epskim spomenicima. U centru analize je lik glavnog epskog junaka, kao i najvažnije epske teme. Problem geneze stilskih osobitosti epa, međusobni odnos kratke epske pjesme i epopeje, stiha i proze itd. dodirnuti su samo uzgred.

U prvom se dijelu analiziraju karelo-finske rune u najstarijem sloju u kojem se veoma jasno očituje epska tradicija pretklasnog društva i u kojem se poetsko savršenstvo spaja sa neobičnom arhaičnošću osnovnih likova i sižea.

Drugi dio posvećen je najstarijim junačkim legendama naroda Kavkaza. One nas uvode u svijet potpuno drukčiji od onoga u karelskoj runi »Kalevali«. Tu nema slika mirnoga seljačkog rada nego je prisutan šum bitaka i pohoda — najezda. Stoga su osnovni objekti istraživanja nartske legende Osetina i Odiga. Kao dopunski materijal za uspoređivanje prikazan je gruzijski ep o Amiraniju i najstariji motivi armenskog epa o bijesnim Sasuncima.

U trećem dijelu istražuju se najviše arhajski primjeri epskih poema turskih i mongolskih naroda Sibira koje imaju mnogo zajedničkog, što je uvjetovano sličnim društveno-ekonomskim životom u prošlosti.

U četvrtom dijelu osvjetljaju se postepeno i kronološki najstariji sumersko-akadski ep o Gilgamešu koji se stavlja u vrijeme od 3. do početka 2. milenija prije n. ere i smatra kronološki najstarijim epom na svijetu. Autor ističe da je, iako sa slabo razvijenom epskom osnovom, junački karakter Gilgameša mnogostran i dubok. Lik Gilgameša sadrži crte borca protiv boga Prometeja, uništitelja čudovišta — Herakla, tvrdoglava Ahila i junačkog putnika Odiseja. Drugim riječima, kaže Meletinski, on se javlja kao prethodnik cijele galerije epskih karaktera klasičnog antičnog epa.

U posljednjem poglavlju koje nosi naslov »Od arhaičnog epa prema klasičnom« autor kaže da junački ep, za razliku od narodne priče, teži prema historijskim, nacionalnim, državnim mjerilima i da je njegova historija tijesno povezana s procesom formiranja narodnosti i najstarijih država, jer ep sadrži narodnu poetsku koncepciju historijske prošlosti, on je pun kolektivnog, u biti patriotskog, patosa.

Arhaične junačke epopeje i putove daljnjeg formiranja junačke epopeje, kako kaže Meletinski, treba ispitivati u okvirima pojedinih nacionalno-historijskih »područja«, od kojih svako ima svoju specifičnost. Glavni zadatak, kaže autor, nije mu bio da ukaže na specifičnost svake kulturne »oblasti« nego da utvrdi opće zakonitosti u uzajamnom odnosu predrđavne junačko-epske arhaičnosti s prvobitno-općinskim naslijeđem i kasnijim (izniklim u vremenu državne konsolidacije) epskim spomenicima.

Na kraju je dana bibliografija značajnijih djela o ovoj problematici.

Ante Nazor

DAVORIN JEŽIĆ, BRIBIRSKO KOLO. Matica hrvatska, Pododbor Rijeka, Rijeka 1964.

Prilog Davorina Ježića »Bribirsko kolo« sastoji se od dva dijela: od predgovora koji obasiže gotovo 20 strana i od 43 narodne pjesme. Čitav prilog, i predgovor i pjesme, sad je objavljen u posebnom svesku no prije toga on je bio otisnut u »Riječkoj reviji« br. 8—9 za god. 1964. U predgovoru Ježić pruža čitav niz podataka o samom birbirsom kolu, a onda iznosi kako Birbirci doživlju pojedinu pjesmu, ne propuštajući da nam tom zgodom prikaže i po kojeg kazivača, odnosno pjevača tih pjesama. Tako npr. posebno govori o teti Borovki, odnosno Jeleni Ligatić rod. Tus, za koju kaže da je bila najbolja pjevačica tradicionalnih pjesama u Birbiru. Najveći je dio ove rukoveti narodnih stihova, što se tiče motiva (dakako ne i obrade) već poznat i u drugim našim krajevima. Ove se pjesme, kako nas upućuje Ježić, pjevaju u kolu i to po nekom utvrđenom redu; najprije kolo počinje pjesmom »Evo j' kola koga j' volja«, a završava »Sinoć Ive iz Novoga dojde«. Popratnim Ježićevim riječima u predgovoru mnoga je od ovih pjesama protumačena sa čisto birbirskega, vinodolskog stajališta. Evo kako Ježić tumači romanu »Za gorun je mladhni Orlando« koje je motiv raširen u mnogim našim krajevima, a posebno u onim uz more: »Anica je nadmudrila Orlando koji se je nelijepo ponio prema drugim mladim dje-